

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра міжнародних економічних відносин

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Петрушенко Ю.М.

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

на тему «МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПОСЛУГ»

Здобувача вищої освіти 4 курсу
(номер курсу)

групи МЕ-91а
(шифр групи)

(підпис)

В.М. Бобошко
(ініціали, прізвище)

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Керівник ст. викладач, к.е.н.
(посада, науковий ступінь)

(підпис)

А.С.Воронцова
(ініціали, прізвище)

Суми – 2023 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра міжнародних економічних відносин

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

(спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»)

здобувачу 4 курсу, групи МЕ-91а

(номер курсу) (шифр групи)

Бобошко Владиславу Миколайовичу

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи: «Місце України на світовому ринку послуг»
затверджена наказом по університету від «11» травня 2023 року №0484-VI
2. Термін подання здобувачем закінченої роботи «06» червня 2023.
3. Мета кваліфікаційної роботи: оцінювання місця України на світовому ринку послуг та пошук шляхів підвищення її конкурентних переваг.
4. Об'єкт дослідження: тенденції розвитку світового та українського ринку послуг в сучасних умовах господарювання.
5. Предмет дослідження: формування місця та конкурентних переваг України на світовому ринку послуг.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах роботи вітчизняних та зарубіжних науковців, міжнародних організацій (Світовий банк, Світова організація торгівлі, Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) тощо) відкритих наукових та науково-популярних джерелах тощо.
7. Орієнтовний план кваліфікаційної бакалаврської роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

Розділ 1: Теоретичні аспекти функціонування та розвитку світового ринку послуг – 05.05.2023 р.

У розділі 1: розглянути економічний зміст та структуру світового ринку послуг, дослідити особливості розвитку світового ринку послуг в умовах глобалізації та розглянути специфіку регулювання світового ринку послуг

Розділ 2: Оцінка та шляхи підвищення конкурентних переваг України на світовому ринку послуг – 01.06.2023

У розділі 2: проаналізувати сучасний стан та основні тенденції на світовому ринку послуг, оцінити конкурентоспроможність та місце України на світовому ринку послуг, сформулювати потенційні шляхи підвищення конкурентних переваг України на світовому ринку послуг.

8. Консультації щодо роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Воронцова А.С., старший викладач кафедри МEB	05.04.2023 р.	05.04.2023 р.
2	Воронцова А.С., старший викладач кафедри МEB	06.05.2023 р.	06.05.2023 р.

9. Дата видачі завдання: «05» квітня 2023 року

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

на тему

«МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПОСЛУГ»

здобувача Бобошко Владислава Миколайовича

Основний зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи викладено на 38 сторінках, список використаних джерел складається з 44 посилань які розміщені на 5 сторінках. Основана частина роботи також містить 4 таблиці та 5 рисунків.

Український ринок послуг є невід’ємною частиною економічної системи країни та відіграє важливу роль у її розвитку та процвітанні. Він становить значну частину ВВП і надає різноманітні послуги, які задовольняють потреби жителів і бізнесу. Різноманітність та якість послуг, що надаються, є не лише показником економічного добробуту, а й відображає конкурентоспроможність України на міжнародній арені.

Однак, в умовах глобалізації та зростаючої конкуренції, важливо ретельно аналізувати місце України на світовому ринку послуг. Це дає змогу регулювати та вдосконалювати політику та законодавство, спрямоване на регулювання ринку послуг. Подальший розвиток галузі може сприяти залученню інвестицій, розвитку малого та середнього підприємництва та наданню якісних та доступних послуг усім громадянам України.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає у оцінюванні місця України на світовому ринку послуг та пошук шляхів підвищення її конкурентних переваг.

Мета роботи реалізується шляхом виконання наступних завдань:

- розкрити економічний зміст та структуру світового ринку послуг;
- дослідити особливості розвитку світового ринку послуг в умовах глобалізації;

- розглянути специфіку регулювання світового ринку послуг;
- проаналізувати сучасний стан та тенденції на світовому ринку послуг;
- оцінити конкурентоспроможність та місце України на світовому ринку послуг;
- сформулювати потенційні шляхи підвищення конкурентних переваг України на світовому ринку послуг.

До *методів дослідження* можна віднести такі загальнонаукові методи, як: аналізу та синтезу, порівняння та групування, індукції та дедукції (при дослідженні теоретичних засад функціонування та розвитку світового ринку послуг), графічний та табличний методи (при аналізі сучасного стану та тенденцій на світовому та українському ринку послуг), наукового абстрагування та логічного узагальнення (при формуванні шляхів підвищення конкурентних переваг України на світовому ринку послуг).

Отримані результати кваліфікаційної бакалаврської роботи:

1. Світовий ринок послуг є складним механізмом, який формується на основі законів взаємодії між попитом і пропозицією. Структура глобального ринку послуг різноманітна і залежить від різноманітних факторів, таких як політична та економічна ситуація, технологічний розвиток, демографічні зміни та культурні особливості різних країн.

2. Одними із основних особливостей розвитку світового ринку послуг в умовах глобалізації є його постійне зростання та інтеграція. Це відкриває нові можливості для компаній і країн бути конкурентоспроможними на світовому ринку. Попри це такі тенденції несуть у собі і загрози, зокрема посилення транснаціоналізації, бар'єри при вході на ринки, негативні зміни в системі зайнятості, а отже і зростання рівня нерівності тощо.

3. Міжнародні організації, такі як ООН, СОТ і ІСО, грають ключову роль у розробці правових та якісних стандартів для ринку послуг. Кожна країна також має свої національні правила. Однак, є проблеми з гарантіями для працівників і впливом на навколишнє середовище, що потребує додаткових заходів регулювання.

4. Проведений аналіз засвідчив, що сфера послуг стабільно займає лідируючу позицію у структурі валової доданої вартості, а світовий експорт послуг показав позитивну тенденцію щодо відновлення після пандемії COVID-19. Частка зайнятості у сфері послуг також майже половину загальної зайнятості населення, при цьому виявлені існують гендерні розбіжності у розподілі робочих місць. Ринок послуг зустрічає виклики, пов'язані з пандемією, але водночас це спонукає до інновацій та цифрового розвитку.

5. Україна має суттєвий потенціал у розвитку ринку послуг та може підвищити свою конкурентоспроможність і зайняти впливову позицію на світовому ринку. Для цього варто зосередитися на реформах, які покращують бізнес-середовище, правову систему, інфраструктуру, освіту та інновації.

6. Збройний конфлікт з Росією має значний негативний вплив на економіку та ринок послуг України. Війна та наслідки конфлікту можуть призвести до зниження інвестицій що негативно вплине на розвиток різних секторів, включаючи сектор послуг. ІТ-послуги, такі як веб-розробка, програмне забезпечення і кібербезпека, мають велике значення в сучасному світі. Українські ІТ-компанії вже досягли успіху на світовому ринку та привертають інвестиції.

Результати апробації основних положень кваліфікаційної бакалаврської роботи розглядали на: IV Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародні економічні відносини та сталий розвиток» (19 травня 2023 року, м. Суми, Україна).

Ключові слова: СВІТОВИЙ РИНОК ПОСЛУГ, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, ЕКСПОРТ ТА ІМПОРТ ПОСЛУГ, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ, РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПОСЛУГ, УКРАЇНА.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2023 рік

Рік захисту роботи – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ПОСЛУГ	10
1.1 Економічний зміст та структура світового ринку послуг.....	10
1.2 Особливості розвитку світового ринку послуг в умовах глобалізації	13
1.3 Специфіка регулювання світового ринку послуг	18
2 ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПОСЛУГ	21
2.1 Сучасний стан та основні тенденції на світовому ринку послуг.....	21
2.2 Конкурентоспроможність та місце України на світовому ринку послуг	26
2.3 Потенційні шляхи підвищення конкурентних переваг України на світовому ринку послуг.....	31
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39

ВСТУП

Розвиток світового ринку послуг є ключовим фактором економічного зростання та конкурентоспроможності країни в сучасному глобалізованому світі. Дослідження та аналіз позиції України, як однієї з найбільших країн Східної Європи, на світовому ринку послуг допоможе зрозуміти, наскільки ефективно використовується її потенціал у цій сфері та стане основою для прийняття відповідних рішень щодо політики та стратегії розвитку галузі. Однак, в умовах військового збройного конфлікту зі сторони росії, економічної та соціальної нестабільності попередніх років внаслідок пандемії COVID-19, Україна зіштовхнулася з чисельними викликами, які суттєво ускладнюють можливості подальшого розвитку та міжнародної співпраці на світовому ринку послуг. Все це зумовлює високу актуальність обраної теми та потребує детального дослідження для майбутнього ефективного просування та розвитку українських підприємств.

Дослідженням напрямів та перспектив світового ринку послуг займалися як вітчизняні так і зарубіжні вчені. До них відносяться: Дернова І., Камінська Т. М., Карандюк О. Г., Пеценко М. В., Мельничук О. П. та інші. Незважаючи на це, питання пошуку місця та підвищення конкурентних переваг України на світовому ринку послуг потребує додаткового вивчення в умовах глобалізації та зростаючої конкуренції, геополітичної та соціальної нестабільності.

Об'єктом дослідження є тенденції розвитку світового та українського ринку послуг в сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є формування місця та конкурентних переваг України на світовому ринку послуг.

Метою кваліфікаційної роботи є оцінювання місця України на світовому ринку послуг та пошук шляхів підвищення її конкурентних переваг.

Для досягнення мети в роботі поставлені наступні завдання:

– розкрити економічний зміст та структуру світового ринку послуг;

- дослідити особливості розвитку світового ринку послуг в умовах глобалізації;
- розглянути специфіку регулювання світового ринку послуг;
- проаналізувати сучасний стан та тенденції на світовому ринку послуг;
- оцінити конкурентоспроможність та місце України на світовому ринку послуг;
- сформувані потенційні шляхи підвищення конкурентних переваг України на світовому ринку послуг.

До *методів дослідження* можна віднести такі загальнонаукові методи, як: аналізу та синтезу, порівняння та групування, індукції та дедукції (при дослідженні теоретичних засад функціонування та розвитку світового ринку послуг), графічний та табличний методи (при аналізі сучасного стану та тенденцій на світовому та українському ринку послуг), наукового абстрагування та логічного узагальнення (при формуванні потенційних шляхів підвищення конкурентних переваг України на світовому ринку послуг) тощо.

Інформаційною базою роботи в даній кваліфікаційній роботі послужили праці вітчизняних та зарубіжних науковців, міжнародних організацій (Світовий банк, Світова організація торгівлі, Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) тощо) відкритих наукових та науково-популярних джерелах тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає в апробації матеріалів дипломної роботи на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародні економічні відносини та сталий розвиток» (19 травня 2023 року, м. Суми, Україна).

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ПОСЛУГ

1.1 Економічний зміст та структура світового ринку послуг

У наш час послуги стають все більш важливим елементом глобальної торгівлі, що призводить до розширення та постійного зростання глобального ринку послуг. За даними UNCTAD [25], у 2022 році світовий експорт послуг досяг позначки 7.2 трлн доларів США, що є рекордним значенням. Міжнародна торгівля послугами дозволяє країнам розвивати свою економіку, співпрацювати з іншими країнами та покращувати доступ до нових технологій та інновацій.

Визначення світового ринку послуг є важливим для проведення економічних досліджень, оскільки допомагає розуміти стан ринку, його потенціал та можливості для розвитку, а також визначити фактори, які впливають на ринок і його конкурентну середу. За своєю економічною сутністю, світовий ринок послуг розглядається як глобальна система торгівлі різноманітними послугами між країнами світу [3].

Відповідно до визначення Котлера П., ринок послуг розглядається як сукупність фізичних і нематеріальних пропозицій, які можуть бути передані від однієї особи або організації на іншу, і від яких очікується, що вони забезпечать споживачам певну користь або задоволення [13].

Також якщо узагальнювати визначення ринку послуг, то можна сказати що це система взаємодії між попитом та пропозицією, де пропозиція включає в себе всі існуючі види послуг, що пропонуються на ринку, а попит відображає побажання та здатність споживачів їх за встановлені ціни.

Світовий ринок послуг є складним механізмом і має свою специфіку порівняно з ринком товарів. Його ключовими відмінностями є наступні:

– послуги зазвичай невіддільні від людей, які їх надають. Це створює певні труднощі в регулюванні та контролі якості послуг, оскільки якість послуг залежить від професіоналізму та досвіду працівників, які їх надають;

– більшість послуг є нематеріальними та не підлягають передачі. Це означає, що послуги не можна експортувати чи імпортувати так само, як товари. Тому регулювання міжнародної торгівлі послугами зазвичай здійснюється шляхом укладення двосторонніх або багатосторонніх угод, які визначають правила торгівлі послугами між країнами;

– з огляду на те, що більшість послуг є нематеріальними і неможливо перевірити якість послуг до їх отримання, захист прав споживачів є особливо важливим питанням;

– ринок послуг дуже різноманітний і включає різні види послуг, такі як фінансові, транспортні, туристичні, освітні та медичні, ІТ та інші послуги. Кожен із цих видів послуг має свою специфіку, яка потребує відповідного регулювання.

Виходячи з цього, структура глобального ринку послуг досить різноманітна і складна і залежить від численних факторів, таких як політична та економічна ситуація, технологічний розвиток, демографічні зміни та культурні особливості різних країн світу. Залежно від конкретного сектору ринок послуг може бути розподіленим між кількома великими гравцями або децентралізованим із великою кількістю малих підприємств [10].

Розподіл послуг також відрізняється географічно залежно від країни чи регіону. Наприклад, країни з розвинутою економікою, такі як США, ЄС і Японія, мають розвинені та диверсифіковані ринки послуг, тоді як країни з менш розвинутою економікою мають менш розвинені ринки послуг.

Відповідно до Світової організації торгівлі (СОТ), структура світового ринку послуг включає наступні сектори (табл. 1.1.). Для кожного сектора послуг можна виділити свої особливості та проблеми, які необхідно враховувати при аналізі його ринку. Наприклад, фінансові послуги відіграють важливу роль у світовій економіці та надають можливості для фінансування бізнесу та економічної діяльності, а також для розвитку інновацій. Однак ця галузь також потребує регулювання, оскільки нездорова конкуренція та відсутність регулювання можуть призвести до фінансових криз.

Індустрія туризму також є важливим сектором на ринку послуг і дає можливість подорожувати та пізнати різні культури та місцеві пам'ятки. Однак розвиток туризму може мати негативний вплив на довкілля та місцеву культуру, тому необхідно забезпечити сталий розвиток і зберегти культурні та природні ресурси.

Таблиця 1.1 – Структура ринку послуг за підходом СОТ

Послуги	Характеристика
Роздрібна торгівля	Продаж товарів та послуг безпосередньо кінцевому споживачеві.
Транспорт	Перевезення пасажирів та вантажів по повітря, воді, залізниці, автомобільних дорогах та трубопроводах.
Туризм та подорожі	Усі види туристичних послуг, такі як готелі, ресторани, транспорт, туроператори тощо.
Комунікації	Послуги зв'язку, такі як телефонія, мобільний зв'язок, Інтернет, телеграф тощо.
Фінанси	Послуги банківської та фінансової діяльності, такі як кредитування, інвестування, страхування тощо.
Інформаційні технології	Послуги, пов'язані з розробкою, обробкою та передачею інформації, такі як програмне забезпечення, веб-дизайн, обробка даних тощо.
Професійні послуги	Послуги, пов'язані з наданням консультацій та різноманітних професійних послуг, такі як юридичні послуги, бухгалтерські та аудиторські послуги, консалтинг тощо.
Освіта	Послуги навчання та розвитку, такі як шкільна освіта, вища освіта, професійна підготовка, курси тощо.
Охорона здоров'я та соціальні послуги	Послуги, пов'язані з охороною здоров'я та соціальним захистом населення, такі як лікарняна допомога, страхування здоров'я, страхування життя, соціальне забезпечення тощо.
Культура та розваги	Послуги, пов'язані з культурою, мистецтвом та розвагами, такі як кінотеатри, музеї, виставки, театри, концерти тощо.
Харчування та ресторани	Послуги, пов'язані з харчуванням та ресторанним бізнесом, такі як ресторани, кафе, закусочні, бари тощо.
Інші послуги	Усі інші послуги, що не входять до попередніх категорій, наприклад, нерухомість, будівництво, екологічні послуги, громадські послуги тощо.

Джерело: [33].

Також варто зазначити, що з розвитком інформаційних технологій та віртуальних технологій формується новий рівень структури світового ринку послуг – цифрові послуги. Цей сектор включає дистанційні ІКТ-послуги, такі як хмарні служби, програмні засоби, мобільні програми та інші. Цифрові послуги стають все

більш популярними, оскільки вони дозволяють здійснювати транзакції дистанційно та зручно [7].

Розвиток ринку послуг може сприяти зростанню валового внутрішнього продукту (ВВП) країн і створенню нових робочих місць. Однак важливо забезпечити конкурентоспроможність країни на світовому ринку послуг, яка може залежати від різних факторів, таких як доступ до капіталу, наявність кваліфікованої робочої сили, наукові досягнення та інноваційний потенціал [31].

Загалом ринок послуг є важливою частиною світової економіки, яка постійно змінюється та адаптується до нових викликів та можливостей. Для подальшого розвитку ринку послуг необхідно звернути увагу на ряд питань, таких як підвищення якості послуг та забезпечення їх доступності, підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку, захист прав споживачів, розвиток нових форм співпраці між країнами [37].

Підсумовуючи можна сказати, що на сьогоднішній день послуги стають все більш важливим елементом глобальної торгівлі, що призводить до розширення та постійного зростання світового ринку послуг. Міжнародна торгівля послугами дозволяє країнам розвивати свою економіку, покращувати доступ до нових технологій та інновацій.

1.2 Особливості розвитку світового ринку послуг в умовах глобалізації

Розвиток глобального ринку послуг є одним із найважливіших трендів сучасної глобалізованої економіки. Одними із найбільш ґрунтовних причин є швидкі технологічні зміни, сильна конкуренція та зростаючий обсяг транскордонної торгівлі. Глобальний ринок послуг є важливим джерелом доходу для багатьох країн світу. Інтеграція економік з розвиненими країнами дає змогу створювати нові форми співробітництва та залучати іноземні інвестиції. Це

забезпечує зростання виробництва і розвиток нових галузей економіки. Водночас, вона сприяє не лише позитивним змінам, а й має негативні наслідки.

Однією з важливих характеристик розвитку світового ринку послуг в умовах глобалізації є його постійне зростання, що підтверджують наступні дані:

–світова торгівля послугами у 2022 році становила майже 7 трильйонів дол. США [21], що становить приблизно 65% світового ВВП [19];

–розмір ринку послуг у Європі Союз зріс з 10,6% у 2000 році до 12,1% у 2020 році [6].

Розмір ринку послуг зростає, створюючи нові можливості для компаній і країн бути конкурентоспроможними на світовому ринку. Так, важливими факторами збільшення частки ринку послуг є зростання чисельності населення та їх платоспроможності, а відповідно і зростання конкуренції тощо [16].

Важливим фактором розвитку світового ринку послуг є також інтеграція країн у міжнародне економічне співтовариство. Вільний рух послуг і лібералізація торгівлі створюють нові можливості для економічного розвитку, сприяють зростанню інвестицій, технологічному обміну та підвищенню конкурентоспроможності.

Ще однією особливістю є розвиток технологій та інновацій, які відкривають нові можливості для розвитку ринку послуг. За даними звіту «Global Services Location Index» компанії все частіше використовують інноваційні технології, такі як штучний інтелект, блокчейн, аналіз даних тощо, для поліпшення якості та розширення спектру послуг [39]. Інформаційні технології дозволяють отримати доступ до послуг у будь-якій точці світу, створюють можливості для віддаленої роботи та забезпечують ефективність бізнес-процесів. Завдяки стрімкому розвитку технологій з'являються нові можливості для надання дистанційних послуг, таких як онлайн-банкінг, телемедицина, електронна комерція тощо. Це забезпечує підвищення ефективності та доступності послуг, а також посилює конкуренцію між провайдерами.

З іншого боку, технологічний розвиток може призвести до зменшення ролі людського фактору в наданні послуг і збільшення ролі автоматизації та роботизації. Це може вплинути на зайнятість і соціальну стабільність у різних країнах [14].

Із зростанням популярності онлайн-платформ виникають питання щодо захисту персональних даних користувачів і конкуренції на ринку. Так, деякі країни розглядають можливість регулювання онлайн-платформ для забезпечення чесної конкуренції та захисту прав користувачів [5]. Наприклад, Європейський Союз ухвалив Загальний регламент захисту даних (GDPR), який регулює обробку персональних даних користувачів у ЄС. Крім того, деякі країни впроваджують заходи для боротьби з несумлінною конкуренцією та порушеннями антимонопольного законодавства у сфері цифрової економіки.

Важливим напрямком розвитку глобального ринку послуг є приділення більшої уваги зеленому та сталому розвитку. Все більше компаній і споживачів усвідомлюють важливість захисту навколишнього середовища та зменшення його впливу, що призводить до появи нових послуг і ринків. Це можуть бути, наприклад, екологічні будівельні послуги, відновлювані джерела енергії, екологічний туризм та інші. Це стає невід'ємною частиною бізнес-стратегії компанії і дозволяє підвищити довіру споживачів і зберегти репутацію. Прикладом є наступні:

– відповідно до дослідження Nielsen Global Corporate Sustainability Report [16], 66% споживачів глобально готові платити більше за продукти та послуги компаній, які мають позитивний вплив на суспільство та довкілля;

– корпоративна соціальна відповідальність бізнесу є ключовим чинником формування ділової репутації компанії відповідно до дослідження Reputation Institute [15].

Іншою важливою особливістю є зростання ролі країн із низьким і середнім рівнем доходів у світовій торгівлі послугами. Згідно з даними Всесвітньої організації торгівлі, у 2019 році країни з низьким і середнім рівнем доходів становили 38% світового експорту послуг, що є значним зростанням порівняно з 2005 роком, коли вони склали 26% світового експорту послуг [35]. За останні десятиліття країни з низьким і середнім рівнем доходів, такі як Китай, Індія,

Філіппіни та країни Південно-Східної Азії, стали значними гравцями на світовому ринку послуг.

Водночас, глобалізація може мати негативний вплив на розвиток глобального ринку послуг. Різноманітність культур і менталітетів може стати перешкодою для ефективного спілкування та співпраці між різними країнами. Наприклад, в Японії, де ієрархічна структура вважається важливою, комунікація може бути менш прямою та більш обережною, ніж у країнах Заходу. Це може призвести до неправильного розуміння інструкцій або неправильного виконання технічних завдань, що може призвести до збитків для бізнесу та зниження довіри клієнтів. Такі різниці в культурі та менталітеті можуть ускладнити ефективне спілкування та співпрацю між різними країнами.

Крім того, застосування захисних тарифів та інших бар'єрів входу на територію може перешкодити доступу іноземних компаній і послуг на ринок. Один із прикладів застосування захисних тарифів та бар'єрів для іноземних компаній у сфері послуг – це бар'єри, які ставить китайський уряд щодо доступу іноземних інтернет-компаній на його ринок. Наприклад, у Китаї заборонено використовувати популярні сервіси, такі як Google, Facebook та Twitter, і китайські компанії протиставляють їм власні аналоги, такі як Baidu, WeChat та Sina Weibo.

Іншою важливою особливістю є зростання ролі транскорпорацій у світовій торгівлі послугами. Більшість постачальників послуг належать глобальним корпораціям, що може вплинути на конкурентоспроможність ринку та збільшити ризик монополізації ринку. Це також може вплинути на культурну різноманітність і призвести до домінування певних культур і менталітетів у розвитку транскордонних послуг. Так, на початку 2000-х років, більше половини найбільших компаній у сфері послуг були з США та Європи, але за останні десятиліття це змінилося [18].

Розвиток світового ринку послуг пов'язаний зі змінами в зайнятості та виробництві. Перехід до високотехнологічного виробництва може призвести до втрати робочих місць у деяких секторах, що може мати негативний вплив на економічну та соціальну стабільність. Згідно з дослідженням, проведеним

Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) в 2019 році, збільшення автоматизації може призвести до погіршення якості роботи для тих робітників, які залишаються на робочому місці, що може мати негативний вплив на їхнє здоров'я та добробут.

На глобальний ринок послуг також впливають геополітичні події та конфлікти, які можуть призвести до змін у способах надання та споживання послуг. Наприклад, зміни у відносинах між країнами, виникнення конфліктів, санкції проти країн, що надають певні послуги, можуть призвести до скорочення їх обсягів і пошуку альтернативних постачальників. У зв'язку з цим постачальники послуг повинні бути готові адаптуватися до змін на світовому ринку та використовувати інноваційні технології для забезпечення конкурентної переваги та збереження своїх позицій на ринку. Також важливою є співпраця між країнами та компаніями у розробці та наданні послуг, що може сприяти більшій ефективності та надати споживачам ширший доступ до якісних послуг[40].

Крім того, глобалізація вимагає більшої уваги до взаємодії міжнародних правил і норм, особливо у сфері послуг. Це стосується не лише вільної торгівлі, а й захисту прав інтелектуальної власності, захисту персональних даних та інших аспектів. У все більш цифровому світі важливо забезпечити доступ до Інтернету та інформаційних технологій для розвитку глобального ринку послуг. Більшість країн намагаються забезпечити доступність Інтернету для своїх громадян та розвиток інформаційних технологій, що сприяє збільшенню попиту на Інтернет-послуги та інші цифрові послуги.

Підсумовуючи, можна констатувати, що розвиток глобального ринку послуг є складним і багатограним процесом, який зачіпає різні аспекти економіки та суспільства. Глобалізація створює нові можливості та виклики для розвитку ринку послуг, а тому важливо забезпечити баланс між глобальними тенденціями та національними інтересами, а також корпоративну соціальну відповідальність та забезпечення доступу до послуг для всіх груп населення.

1.3 Специфіка регулювання світового ринку послуг

Глобальний ринок послуг є важливим елементом світової економіки і займає все більш важливе місце в міжнародних економічних відносинах. Регулювання цього ринку є складним завданням, що потребує координації міжнародних та національних зусиль, особливо у сфері створення правових та інституційних механізмів регулювання, а також заходів щодо підвищення якості послуг та захисту прав споживачів і працівників.

Регулювання світового ринку послуг відбувається на кількох рівнях. На першому рівні діють загальні правила та механізми, які зазвичай регулюють глобальну торгівлю. Так, в межах міжурядової Організації Об'єднаних Націй (ООН) варто відмітити два структурні підрозділи, що безпосередньо причетні до регулювання ринку послуг. Конференція ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD) зосереджується на розвитку та підтримці стійкого економічного зростання країн, що розвиваються, зокрема через поліпшення торговельної інфраструктури та зменшення бар'єрів для міжнародної торгівлі. Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL) спрямовує свою діяльність на вирішення юридичних питань, пов'язаних з міжнародною торгівлею та комерційними відносинами міжнародного характеру [23].

Однією з найвпливовіших організацій у сфері послуг є Світова організація торгівлі (СОТ), яка створена для забезпечення вільної та справедливої торгівлі між державами-членами, а також для регулювання торгівлі послугами, забезпечуючи зменшення обмежень і бар'єрів у цьому відношенні [34]. Крім того, існує кілька міжнародних угод, які регулюють деякі аспекти ринку послуг. Наприклад, Генеральна угода про торгівлю послугами (GATS) була укладена в рамках СОТ і забезпечує загальну правову основу для торгівлі послугами, включаючи обов'язкове відкриття національних ринків послуг.

Міжнародна організація стандартизації (ISO) розробляє стандарти якості для різних сфер, включаючи послуги, тим самим допомагаючи підвищити якість

послуг, що надаються, і сприяючи створенню сприятливих умов для їх експорту та імпорту. Стандарти ISO є добровільними, але їх можна використовувати як внутрішній інструмент управління якістю в обслуговуючих організаціях, а також для забезпечення вимог клієнтів і внутрішніх стандартів якості. Крім того, ISO є координатором міжнародної стандартизації та співпрацює з іншими міжнародними організаціями, такими як СOT, Європейський комітет стандартизації (CEN), Європейський комітет стандартизації в електротехніці (CENELEC) для підтримки розробки міжнародних стандартів і сприяння міжнародній торгівлі. в послугах [9].

На рівні регіональних угруповань можна навести приклади NAFTA (Північноамериканський договір про вільну торгівлю) та SACM (Центральноамериканський спільний ринок), які займаються регулюванням регіональних ринків послуг.

На другому рівні кожна країна має власні національні правила та механізми, які регулюють ринок послуг у її межах. Такі правила можуть включати ліцензування, регулювання цін, державну підтримку, обмеження іноземних інвестицій тощо. Національні уряди також можуть регулювати глобальний ринок послуг, встановлюючи тарифи, накладаючи квоти на іноземних постачальників послуг і впроваджуючи закони для збереження робочих місць і забезпечення мінімальної заробітної плати для користувачів послуг. Багато країн, особливо з розвинутою економікою, використовують ці заходи для захисту вітчизняних постачальників послуг від іноземної конкуренції. Однак це може призвести до зниження ефективності ринку та негативно вплинути на споживачів послуг.

На третьому рівні – на рівні окремих галузей послуг, існують спеціальні правила та стандарти, що регулюють якість послуг, захист прав споживачів, безпеку та інші аспекти. Наприклад, у сфері фінансових послуг використовуються стандарти, які визначають мінімальні вимоги до безпеки фінансових транзакцій та захисту персональних даних клієнтів. У сфері телекомунікацій застосовуються стандарти, що регулюють безпеку та якість зв'язку, включаючи якість зв'язку у разі кризових ситуацій.

Слід також зазначити, що регулювання світового ринку послуг здійснюється не лише через законодавчі та регулятивні механізми, а й через добровільні міжнародні стандарти, процедури сертифікації, міжнародні організації та спільні ініціативи. Прикладом є сертифікація PCI DSS (Payment Card Industry Data Security Standard), розроблена Міжнародним об'єднанням платіжних систем для забезпечення безпеки платіжних карток та їх даних. Даний стандарт вимагає від організацій, що збирають та зберігають інформацію про платіжні картки, виконання певних вимог до безпеки, що знижує ризик крадіжки даних та інших злочинів, пов'язаних з платіжними картками [8].

Проте є й певні проблеми з регулюванням світового ринку послуг. Зокрема, існує низький рівень гарантій для працівників у цій сфері, які зазвичай працюють у транснаціональних компаніях. Це може створити ситуації, коли умови праці є нестандартними, і через глобальний характер цих корпорацій регулювання цього питання є складним завданням. Зростання глобального ринку послуг може призвести до погіршення навколишнього середовища через збільшення споживання ресурсів і збільшення кількості відходів. Тому в цій сфері необхідні додаткові заходи регулювання, що враховують інтереси економіки, соціального розвитку та екології.

Отже, регулювання глобального ринку послуг залежить від багатьох інституцій, зокрема міжнародних організацій, окремих держав та галузей, кожна з яких має свою роль і особливості. Важливо, щоб регулювання було ефективним, забезпечувало відкритість і прозорість ринку, захищало права споживачів і сприяло розвитку всієї економіки.

2 ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПОСЛУГ

2.1 Сучасний стан та основні тенденції на світовому ринку послуг

З розширенням глобалізації та зростанням міжнародної торгівлі ринок послуг набуває все більшого значення як ключовий елемент світової економіки. Країни активно конкурують на світовому ринку, намагаючись знайти своє місце та створити конкурентні переваги в різних сферах послуг. Розуміння поточної ситуації та вивчення тенденцій на світовому ринку послуг є важливим для бізнесу, державних установ та інших зацікавлених сторін.

Перш за все варто відмітити, що у структурі валової доданої вартості на рівні світу послуги вже тривалий час займають лідируючу позицію (рис. 2.1) порівняно з такими сферами як сільське господарство та промисловість.

Рисунок 2.1 – Співвідношення валової доданої вартості поміж сферою сільського господарства, промисловістю та послугами за 2017-2021 рр., % від ВВП

Джерело: [24].

Як видно з наведеного графіку, саме в цьому співвідношенні валової доданої вартості за основними секторами економічної діяльності великих змін не

відбувається, навіть на тлі численних економічних викликів. Сфера послуг стабільно займає середню відмітку понад 60% від ВВП та не змінює лідируючу позицію достатньо тривалий час.

При цьому, розмір світового експорту послуг після падіння внаслідок пандемії COVID-19 має тенденцію до відновлення (табл. 2.1) [26]. У 2021 році світовий експорт послуг оцінювався в 6,1 трильйона доларів США, що становить 6,3 відсотка світового ВВП і 21,4 % від загальної світової торгівлі як товарами, так і послугами. У розвинених країнах позитивна тенденція в експорті та імпорті послуг є більш помітною, ніж в країнах, що розвиваються. У 2022 році очікується зростання експорту послуг на 14,6 відсотка. Це означатиме новий рекорд у 7 трильйонів доларів США.

Таблиця 2.1 – Торгівля послугами за групами економік за 2019-2021 роки

Група економік	Експорт				Імпорт			
	Вартість (млрд. дол. США)		Частка у світі (%)	Зміна (%)	Вартість (млрд. дол. США)		Частка у світі (%)	Зміна (%)
	2019	2021	2021	2019-2021	2019	2021	2021	2019-2021
Світ	6 291	6 072	100%	-3.5%	6 033	5623	100%	-6.8%
Розвинуті країни	4 505	4 421	72.8%	-1.9%	3 971	3 768	67%	-5.1%
Країни, що розвиваються	1 786	1 651	27.2%	-7.6%	2 062	1 855	33%	-10%

Джерело: [26].

Якщо розглядати статистику за видами послуг (рис. 2.2), то можна проаналізувати зміни в попиті на певні види послуг протягом 2017-2022 рр. Одним із найбільших викликів для ринку послуг є пандемія COVID-19, яка серйозно впливає на різні галузі, включаючи туризм, готельний бізнес та інші. Заходи, пов'язані з пандемією, такі як обмеження на міжнародні поїздки та карантин, зменшили попит на послуги в цих галузях і завдали значних збитків галузі. Проте ці обставини стали каталізатором змін на ринку послуг, пов'язаних із використанням цифрових технологій та розвитком електронної комерції [4].

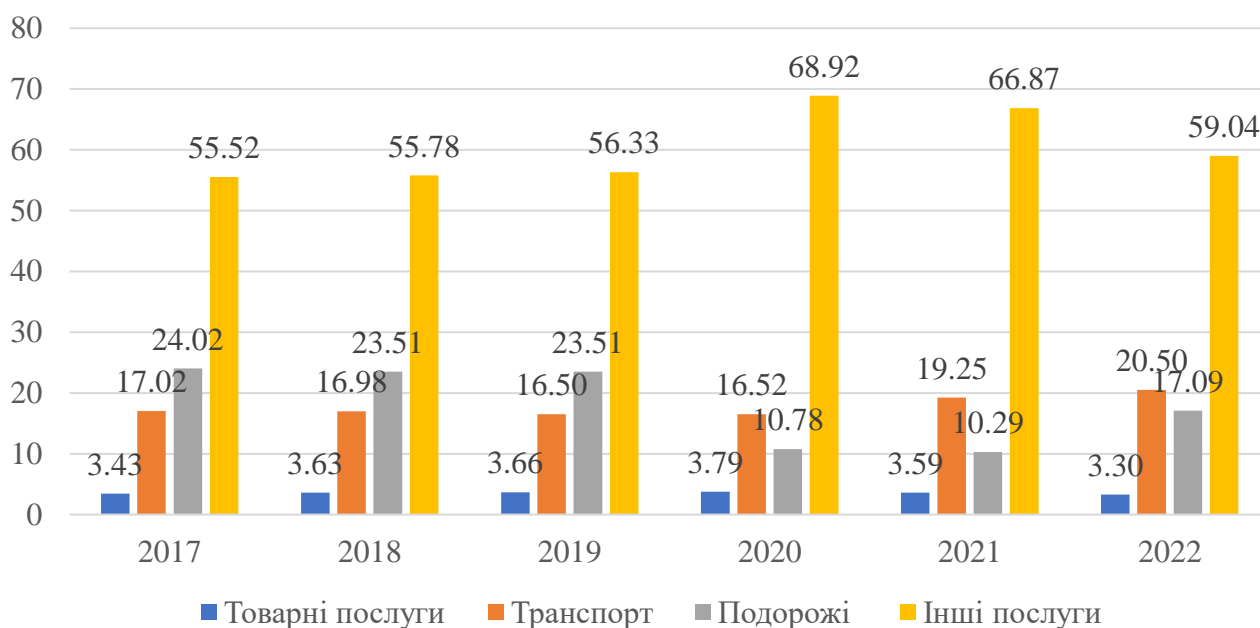

Рис. 2.2 Співвідношення експорту та імпорту послуг за основними категоріями за 2017-2022 рр., у % від світового обсягу.

Джерело: [28].

Інші послуги, що включають фінансові, страхові та пенсійні послуги, телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги тощо займають лідируючі позиції впродовж всього аналізованого періоду. Спостерігаємо, що після падіння транспортних послуг та на подорожі під час пандемії в 2020 році міжнародні потоки послуг відновилися в 2021 році і майже досягли рівня 2019 року.

Дивлячись на регіональні тенденції, можна спостерігати відновлення експорту послуг у всіх групах економік. Найвище відносне зростання було зафіксовано в американських країнах, де послуги на подорожі та транспорт відіграють важливу роль. Зростання азійських економік, було не стільки спричинене відновленням послуг на подорожі, скільки значним зростанням експорту послуг на експорт, а також послуг захисту інтелектуальної власності, страхування та бізнес-послуг, які ці економіки постачали за кордон [41].

Якщо розглядати найбільших експортерів на ринку послуг, то спостерігаємо наступні тенденції за 2019-2021 рр. (рис. 2.3). Лідерами є США, Велика Британія та Німеччина.

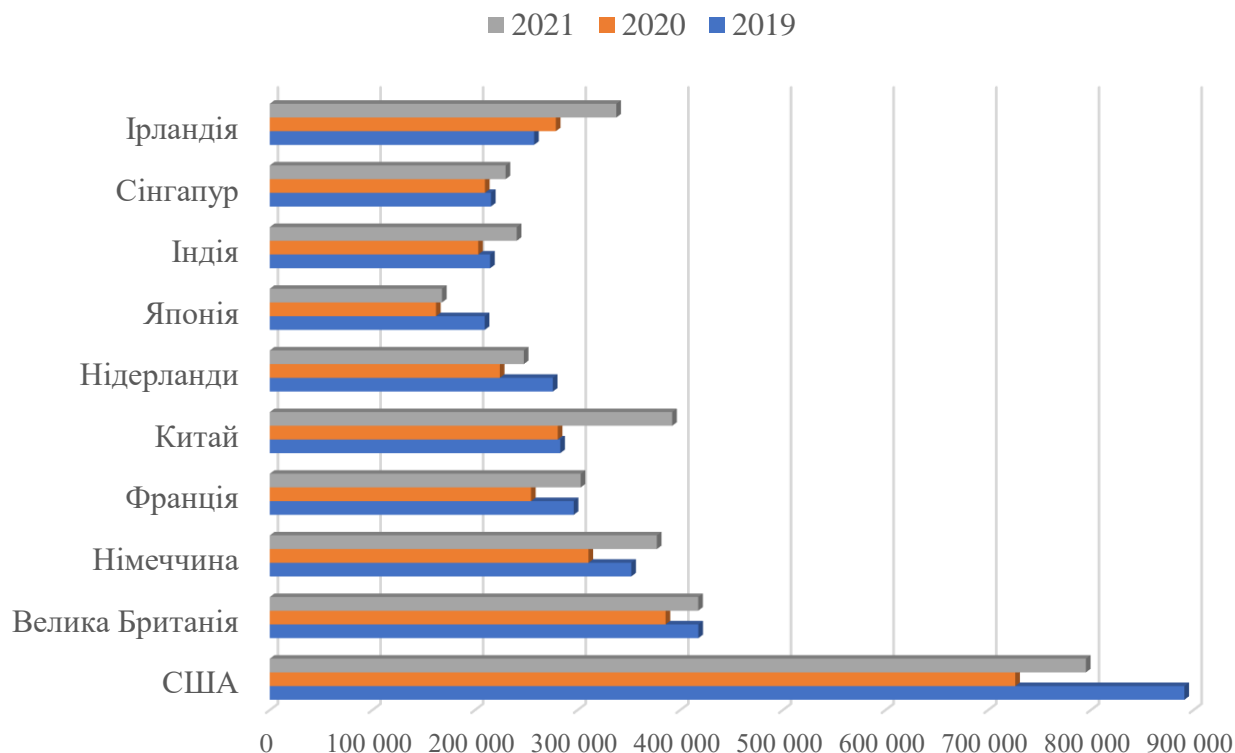

Рисунок 2.3 – Найбільші експортери у сфері послуг
за 2019-2021 рр., млн. дол. США

Джерело: [24].

Китай, як епіцентр пандемії, спочатку відчув значний вплив на свою економіку, коли вводилися обмежувальні заходи, що призвело до зниження виробництва і зменшення попиту на ринку послуг. Так видно що 2020 році майже не відбулося збільшення обсягів експорту. Що стосується економічно розвинутих країн загалом, то можна зробити спостереження, що вони були більш підготовлені до змін і мали розвинені економічні структури, що дозволило їм успішно протистояти викликам пандемії. Багато з цих країн мали доступ до фінансових ресурсів, щоб забезпечити пакети підтримки для бізнесів і громадян, що допомогло зберегти робочі місця і запобігти краху економіки.

За видами зайнятості у сфері послуг спостерігаються наступні тенденції (рис. 2.4). Це дає уявлення про те, як сектор послуг сприяє створенню робочих місць та економічному розвитку. Станом на 2021 рік рівень зайнятості у сфері послуг

складав майже 50% від загальної зайнятості, що свідчить про надзвичайну важливість сектору послуг для економіки.

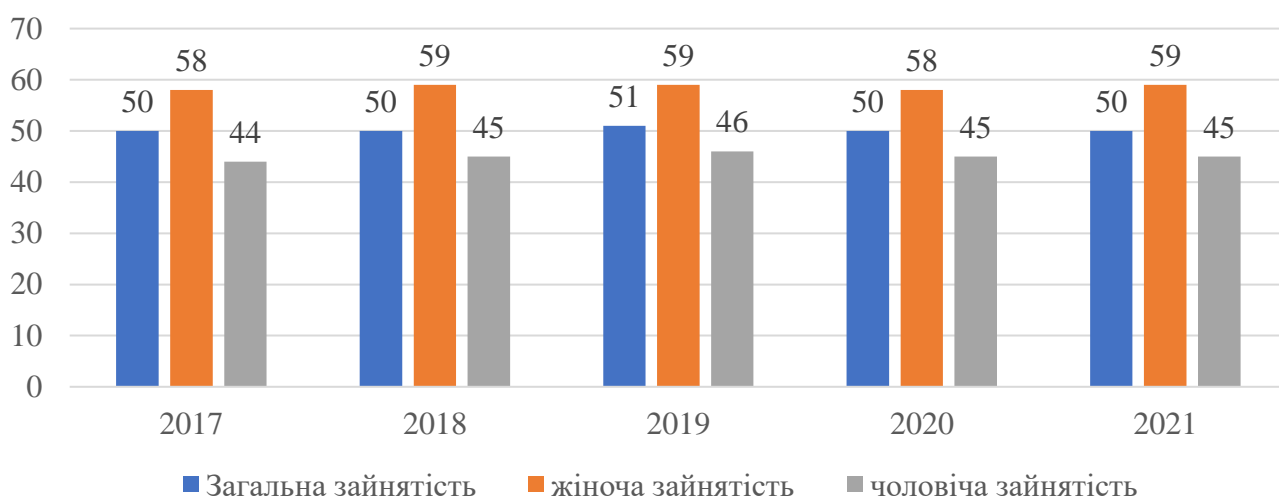

Рисунок 2.4 – Частка зайнятості у сфері послуг за 2017-2021 рр., % від загальної зайнятості

Джерело: [32].

У глобальному вимірі жінки займають більшу частку у робочій силі у сфері послуг ніж чоловіки (співвідношення 59% до 45% у 2021 році). Це цілком закономірно, адже у багатьох країнах існують відмінності між зайнятістю чоловіків і жінок у сфері послуг. Жінки часто зосереджені в певних підсекторах послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальна допомога, готельне господарство та ін. Тоді як чоловіки частіше працюють у сфері інформаційних технологій, фінансів, транспорту тощо. Ця різниця може бути спричинена багатьма факторами, такими як гендерно-рольові стереотипи, доступ до освіти та кар'єрних можливостей, незбалансований робочий час і сімейні обов'язки.

Загалом, світовий ринок послуг є динамічним та жвавим сектором економіки, який постійно розвивається та адаптується до змін у суспільстві та технологіях. Розуміння та врахування сучасних тенденцій, споживчих пріоритетів і викликів дозволяє компаніям і країнам успішно розвиватися на цьому ринку. Ключовими факторами успіху в майбутньому будуть впровадження інноваційних рішень, підвищення якості послуг та забезпечення сталого розвитку.

2.2 Конкуренентоспроможність та місце України на світовому ринку послуг

Забезпечення конкурентоспроможності України на світовому ринку послуг в умовах війни є складним завданням, оскільки збройний конфлікт має значний вплив на економіку та бізнес-середовище країни. Незважаючи на це, Україна, має великий потенціал у розвитку сектору послуг, має можливості для підвищення своєї конкурентоспроможності та зайняття впливової позиції на світовому ринку. Належне використання переваг може сприяти залученню іноземних інвестицій, збільшенню експорту та стимулюванню економічного зростання.

Конкуренентоспроможність країни може вимірюватися різними способами, одним із яких відображення у міжнародних індексах. Вони свідчать про сприятливість середовища в країні для розвитку сфери послуг та потенціал розвитку. Наведемо динаміку зміни України в основних таких індексах у таблиці (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Місце України в міжнародних індексах, що свідчать про її рівень конкурентоспроможності.

Індекс	2017	2018	2019	2020	2021
Індекс економічної складності (The Economic Complexity Index (ECI))	46	44	47	49	44
Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index)	85	81	85	76	54
Індекс ведення бізнесу (Doing Business Index)	80	76	71	64	-

За даними індексу економічної складності [17], у 2021 році Україна посіла 44 місце за обсягом світового експорту послуг, який склав понад 11 мільярдів доларів. Основними групами експорту послуг з України є послуги зв'язку, ІТ-послуги, послуги фінансового посередництва та туристичні послуги.

За індексом глобальної конкурентоспроможності Україна у 2021 році посягає 54 місце [30]. Цей індекс враховує різні аспекти економічної конкурентоспроможності країни, включаючи її економіку, інституційну базу, інфраструктуру, людський капітал, ринок товарів і послуг, фінансову систему та інші чинники, що впливають на економічний розвиток. Результати показують, що Україна має потенціал для покращення своєї конкурентоспроможності, оскільки розташовується на середньому рівні рейтингу. Цей показник вказує на наявність економічних, інституційних або структурних проблем, що впливають на конкурентоспроможність країни.

Для покращення позиції в рейтингу, уряду України можна розглянути такі реформи, як поліпшення бізнес-середовища, реформування правової системи, розвиток інфраструктури, покращення освіти та сприяння інноваціям. Ці заходи можуть сприяти поліпшенню ділової активності, збільшенню привабливості для іноземних інвестицій, розвитку людського капіталу та стимулюванню інноваційного потенціалу країни[17]. Переміщення України в рейтингу свідчить про постійний розвиток, економічну продуктивність, розвиток інфраструктури та покращення ділового середовища разом з розвитком людського капіталу. Продуктивність економіки, розвиток інфраструктури та ділового середовища, а також підвищення якості людського капіталу впливають на підвищення конкурентоспроможності України.

Україна зазнала певного прогресу у поліпшенні свого бізнес-середовища, що відображається в її позиції на індексі Doing Business. За даними Всесвітнього банку, у 2020 році Україна розміщувалась на 64 місці, що свідчить про певні покращення порівняно з попередніми роками [1]. Наприклад, у 2017 році Україна була на 80 місці. Індекс Doing Business враховує різні аспекти бізнес-середовища, які впливають на створення та розвиток підприємств. Це включає процедури реєстрації компаній, отримання дозволів на будівництво, доступ до кредитів, захист інвесторів, оподаткування та міжнародну торгівлю. Зміна позиції України у рейтингу Doing Business свідчить про покращення інвестиційного клімату та бізнес-середовища. Це досягається завдяки реформам, спрямованим на поліпшення

координації, спрощення процедур та забезпечення захисту прав підприємців. Такі позитивні зміни стимулюють економічний розвиток країни і сприяють привабливості для іноземних інвестицій. Тобто наразі важливо продовжувати роботу над поліпшенням бізнес-середовища в Україні, щоб привернути більше іноземних інвестицій, стимулювати економічний розвиток та розкрити підприємницький потенціал країни.

Наступним кроком розглянемо частку України за показником торгівлі послугами (% ВВП) за даними Всесвітнього банку [20], що показує конкурентоспроможність країни в контексті міжнародної торгівлі послугами (рис. 2.5). Високий показник частки торгівлі послугами у ВВП може свідчити про успішну експортну діяльність країни в цьому секторі, а також про її конкурентоспроможність на міжнародному ринку послуг. Це означає, що країна має конкурентні переваги, які залучають клієнтів до послуг з інших країн і сприяють її позиції як провідного постачальника послуг у світі, про що свідчить наявність високоякісних та інноваційних послуг у країні та інтерес іноземних інвестицій в країну.

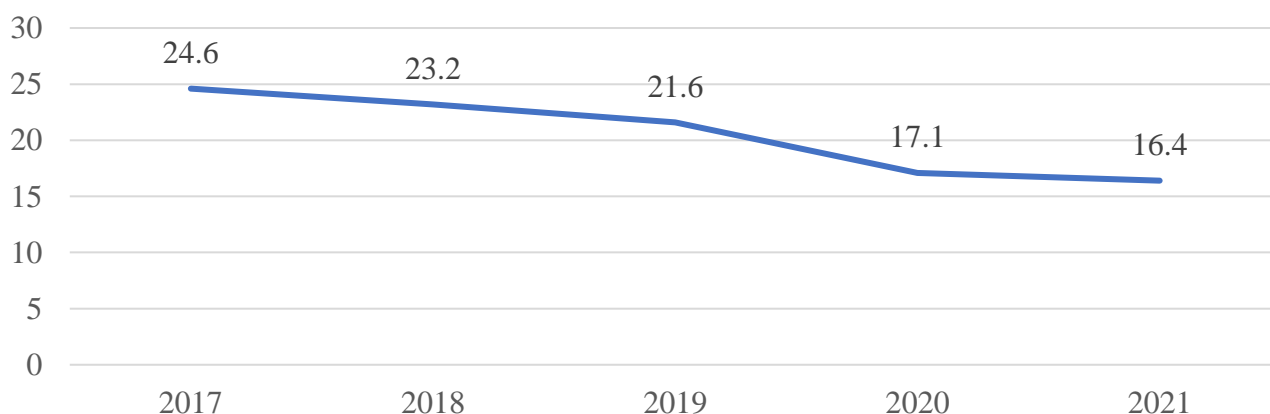

Рисунок 2.5 – Частка України в торгівлі послугами у ВВП за 2017-2021 рр., %
Джерело: [33].

На графіку спостерігається поступове зниження показника, яке зафіксоване особливо в останні роки до рівня 16,4% у 2021 році. Це явище можна пояснити численними факторами, серед яких економічна нестабільність зумовлена

пандемією COVID-19, ескалацію через загрозу повномасштабного військового конфлікту та його тривалістю у східній частині країни тощо. Можливості розширення зовнішньоторговельних послуг можуть бути обмежені економічними реформами, особливо прав власності, заборонаю або обмеженням іноземних інвестицій та недостатнім розвитком інфраструктури.

При цьому за видами послуг, що були реалізовані в Україні за 2017-2021 роки спостерігаються наступні тенденції (табл.). Вони свідчать про зміну споживчого попиту та про початок нових тенденцій у сфері послуг.

Таблиця 2.3 – Обсяг реалізованих послуг за видами економічної діяльності в Україні, тис. грн.

Сфера послуг	2017	2018	2019	2020	2021
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	87 131 035	99 370 857	99 396 641	112 89 1245	139 388 732
Інформація та телекомунікації	32 862 507	40 174 142	43 455 335	49 539 175	60 611 781
Професійна, наукова та технічна діяльність	21 312 342	25 410 775	31 989 031	34 357 565	42 743 522
Операції з нерухомим майном	13 250 825	16 932 064	21 778 523	23 863 817	29 918 819
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	10 471 609	14 500 493	18 774 260	19 284 453	27 163 259
Тимчасове розміщування й організація харчування	6 328 045	7 203 306	8 511 554	5 006 926	8 336 753
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	4 311 776	5 599 971	7 026 802	10 805 431	21 790 213

Джерело: дані Державної служби статистики України [22].

Як видно, за аналізовані 5 років обсяг послуг ІКТ зріс майже вдвічі, адже розвиток соціальних медіа, месенджерів та інших комунікаційних платформ сприяє глобальній комунікації та обміну інформацією. Компанії, що надають програмне забезпечення, розробку веб-сайтів і послуги цифрового маркетингу, також відчують значне зростання попиту на свої послуги. Сфера охорони здоров'я суттєво зросла саме, адже зі зростанням населення зростає і попит на медичне обслуговування та охорону здоров'я. Значний вплив на ситуацію має зростання медичної обізнаності, підвищена увага до здорового способу життя та профілактики захворювань спонукає більше людей звертатися до лікаря та користуватися різноманітними медичними послугами. Сфера операцій з нерухомістю досягла значного зростання завдяки тому, що спостерігається економічне зростання, тобто розвиток економіки та збільшення доходів споживачів стимулюють попит на нерухомість, а також розвиток інфраструктури та інвестиції.

Під час війни попит на різні види послуг може змінюватися в залежності від конкретних обставин і потреб населення і військових сил. Деякі зміни, які можуть відбутися на ринку послуг під час війни, включають:

1. Послуги безпеки: попит на послуги безпеки, такі як охоронці, системи безпеки та камери відеоспостереження, має тенденцію до зростання під час війни.

2. Медичні послуги, такі як екстрена медична допомога та допомога пораненим також має тенденцію до зростання. Хвороби та травми можуть бути більш поширеними, тому медичним службам можуть знадобитися додаткові ресурси, щоб задовольнити попит.

3. Будівельні послуги, спрямовані на відновлення пошкодженої інфраструктури та будівель мають позитивну динаміку. Це може включати послуги, пов'язані з ремонтом та відновленням будівель, мостів, доріг, залізниць та інших об'єктів інфраструктури.

4. Туристичні послуги мають тенденцію до зниження попиту, адже люди частіше залишаються вдома або не можуть поїхати в зони конфлікту.

5. Попит на харчові та розважальні послуги має тенденцію до зменшення, оскільки загрози безпеці та стрес, пов'язаний з конфліктом, зменшують бажання

людей відпочивати та розважатися. Крім того, ресторани та інші заклади харчування змушені скорочувати години роботи або взагалі закриватися через складні економічні умови та брак клієнтів.

6. Попит на транспортні послуги має тенденцію до зменшення, оскільки блокпости та інші дорожні обмеження можуть обмежувати вільне пересування людей. З іншого боку, військові сили можуть використовувати інші транспортні послуги для транспортування бойової техніки та іншого обладнання.

7. Освітні та культурні послуги мають тенденцію до зменшення, оскільки загрози безпеці та емоційний стрес можуть призвести до зниження інтересу до цих заходів. Однак війна може спонукати людей займатися більше самоосвітою та дослідженнями, таким чином збільшуючи попит на онлайн-курси та інші освітні інструменти [2].

Таким чином, конкурентоспроможність є ключовим елементом розвитку будь-якої країни, в тому числі й України. Наразі Україна перебуває у складних умовах зумовлених військовою агресією рф та економічною кризою, проблемами з корупцією та недостатнім рівнем реформ, що погіршує її конкурентоспроможність. Незважаючи на це, в країні відмічається потенціал до відновлення, що може бути розвиненим за умов правильного курсу дій.

2.3 Потенційні шляхи підвищення конкурентних переваг України на світовому ринку послуг

Війна та наслідки конфлікту можуть значно позначитися на економіці та розвитку України, включаючи сектор послуг. У такі періоди набуває особливого значення пошук потенційних шляхів підвищення конкурентних переваг України на світовому ринку послуг, що потребують залучення інвестицій, створення сприятливого інвестиційного клімату та розвиток економічних секторів, які мають потенціал для зміцнення конкурентних переваг країни на світовому ринку послуг.

Загалом підвищення конкурентних переваг України на світовому ринку послуг потребує комплексного підходу, який передбачає розвиток інновацій, підвищення якості послуг, створення сприятливих умов для їх надання та просування на міжнародному ринку. Для підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку послуг необхідно також приділяти увагу розвитку міжнародного співробітництва та взаємодії з іншими країнами. Україна повинна активно співпрацювати з країнами з розвиненою інфраструктурою у сфері послуг з метою вивчення їх досвіду та впровадження його на своїй території [43].

Узагальнюючи наведену попередньо інформацію варто відмітити, що для розвитку України перспективними є ІТ-послуги, особливо веб-розробка, програмне забезпечення, кібербезпека тощо. Українські ІТ-компанії давно визнані на світовому ринку та досягли великих успіхів у залученні інвестицій. За даними Асоціації ІТ-підприємств України (IT Ukraine) [11], у 2020 році експорт ІТ-послуг з України зріс на 20% порівняно з попереднім роком і досяг \$5,1 млрд. Проте для підвищення конкурентоспроможності важливо розвивати цей сектор і покращувати якість послуг. Сама війна не змінила розвиток саме ІТ ринку України, так ринок виріс на 24%, також у лютому 2022 року індустрія досягла найбільшого в історії українського ІТ-ринку показнику експорту, він збільшився а 43% [12].

Одним із найперспективніших напрямків підвищення конкурентоспроможності ринку послуг в Україні є туризм, проте цей напрямок останні роки отримав великі збитки спочатку через пандемію, а після через війну. Незважаючи на це, Україна має великий потенціал у цій сфері, особливо завдяки багатій культурній спадщині та природним ресурсам. Однак, щоб залучити більше туристів, важливо розвивати та відновлювати інфраструктуру, забезпечувати якісні послуги та вдосконалювати маркетингові стратегії. Проте через воєнні дії рівень туризму в країні знизився, так різниця між 2021 та 2022 роком склала 24%, рівень туризму знизився в 14 регіонах України [36]. У великій кількості областей туризм знизився на 95-80%, проте західні області навпаки отримали збільшення внутрішнього туризму саме через переміщення населення зі східних областей, так Львівщина отримала аж на 79% більше туристичного збору.

Іншим сектором, який має потенціал для збільшення експорту послуг, є фінансові послуги. Україна має потужний банківський сектор, який може забезпечити конкурентоспроможність країни в цій сфері. Однак для залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності сектору фінансових послуг Україні необхідно здійснити певні реформи та вдосконалити законодавчу базу.

При цьому варто розуміти, що основними конкурентами України у сфері послуг можна вважати:

1. Індію, яка є одним із найбільших у світі експортерів ІТ-послуг. Вона також має потужний банківський і фінансовий сектор.

2. Філіппіни, які також є сильним гравцем у сфері ІТ-послуг і бізнес-процесів у сфері послуг.

3. Польща, яка пропонує широкий спектр послуг, включаючи ІТ-послуги, послуги бізнес-процесів і логістику.

4. Китай, що має потужні ІТ-компанії та телекомунікаційні компанії, а також сильний банківський і фінансовий сектор.

5. Країни ЄС, такі як Німеччина, Франція та Велика Британія, розвинули сфери послуг, включаючи ІТ-послуги, фінансові послуги, логістику та туризм [39].

Ці країни є основними конкурентами України на світовому ринку послуг, але Україна може встояти в цій галузі, якщо розвиватиме свої переваги, такі як висококваліфікована робоча сила, доступність і ціна послуг, географічне розташування та інші.

Конфлікт з Росією, безсумнівно, впливає на економіку та ринок послуг України, тому після перемоги та післявоєнного періоду багато проблем та викликів, які випливають із конфлікту, потребуватимуть вирішення. Проте, якщо Україна зможе успішно вирішити ці проблеми та виклики, вона зможе розвивати свій ринок послуг і підвищувати свою конкурентоспроможність на міжнародному рівні. Наприклад, розробка та впровадження нових технологій після перемоги може стати одним із можливих шляхів розвитку ринку послуг в Україні. Крім того, Україна може залучати інвестиції та партнерів з інших країн, що може сприяти розвитку ринку послуг країни. До потенційних видів інвестицій можна віднести:

1. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ): Україна може приваблювати ПІІ від іноземних компаній, що зацікавлені в розвитку сектору послуг в країні. Це можуть бути інвестиції в розширення інфраструктури туризму, будівництво сучасних медичних закладів, створення освітніх центрів тощо.

2. Інвестиції у стартапи та інноваційні проекти: Україна має потенціал у сфері розробки програмного забезпечення, кібербезпеки, хмарних технологій та інших сучасних галузей. Іноземні інвестори можуть фінансувати стартапи та інноваційні проекти, що допоможе розвинути ці сектори та підвищити конкурентоспроможність України.

3. Інвестиції в туристичну інфраструктуру: Залучення інвестицій в розширення туристичної інфраструктури, такої як готелі, ресторани, розваги, транспортні засоби та інші послуги, сприятиме зростанню туристичного сектору в Україні. Іноземні інвестори можуть бачити потенціал в розвитку туризму в країні і вкладати кошти в цей сектор.

4. Інвестиції в освіту: Розвиток освіти є важливим фактором для підвищення конкурентоспроможності України. Іноземні інвестори можуть сприяти встановленню освітніх центрів, розробці нових програм та технологій.

5. Інвестиції в медичний сектор: Залучення інвестицій в медичний сектор може сприяти розвитку охорони здоров'я в Україні. Іноземні інвестори можуть фінансувати будівництво та модернізацію медичних закладів, впровадження новітніх технологій та обладнання, а також надання високоякісних медичних послуг.

6. Інвестиції в галузь освіти та навчання: Залучення інвестицій у сферу освіти може допомогти розвитку якісної освіти в Україні. Іноземні партнери можуть фінансувати створення сучасних освітніх закладів, розвиток інноваційних програм та технологій навчання, а також підтримувати обмін студентами та викладачами з іншими країнами.

7. Інвестиції в інфраструктуру: Розвиток і покращення інфраструктури, такої як транспортна, логістична, комунікаційна, можуть привернути іноземні інвестиції.

Це можуть бути інвестиції в будівництво та модернізацію доріг, аеропортів, залізничних магістралей, електронних мереж та інші види інфраструктури.

Наразі перебуваючи ще в стані війни, уряд дивиться в майбутнє та розроблює план по відновленню України в післявоєнний час [42]. Від воєнних дій пошкоджено багато регіонів, в яких деякі країни захотіли взяти участь у відновленні. Так Велика Британія та Латвія будуть брати участь у відновленні Києва та області, Канада бере участь у відновленні Сумської області, США та Туреччина беруть участь у відновленні Харкова, Чехія, Швеція та Фінляндія беруть участь у відновленні Луганської області, Італія та Польща в відновленні Донецької області, а Греція бере участь у відновленні Маріуполя, так як в цьому місті мешкала велика кількість етнічного населення Греції. Чехія пов'язана з Дніпропетровськом, а Австрія з Запоріжжям, Швеція та Нідерланди беруть участь у відновленні Херсонської області, Кіровоградська область буде відновлюватися з допомогою Норвегії. Бельгія та Данія будуть допомагати Миколаївській області, а Швейцарія, Франція та Греція Одеській області. Житомирську область будуть відновлювати балтійські країни, а саме Литва, Латвія та Естонія. Ірландія бере участь у відновленні Рівненської області [38].

Однак для успіху потрібен чіткий і реалістичний план дій, який має бути реалізований ефективно та вчасно. Також важливо забезпечити політичну та економічну стабільність в країні, що стане основою для розвитку ринку послуг та підвищення міжнародної конкурентоспроможності України.

Отже можна сказати, що наслідки війни та конфлікту серйозно впливають на економіку та розвиток України, в тому числі сфери послуг. Проте для підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку послуг необхідно приділяти увагу розвитку інновацій, підвищенню якості послуг, створенню сприятливих умов для їх надання та просування на міжнародному рівні.

ВИСНОВКИ

Сьогодні послуги стають все більш важливим елементом глобальної торгівлі, що призводить до розширення та постійного зростання світового ринку послуг. Міжнародна торгівля послугами дозволяє країнам розвивати свою економіку, співпрацювати з іншими країнами та покращувати доступ до нових технологій та інновацій. Світовий ринок послуг визначається як система взаємодії між попитом і пропозицією, де пропозиція включає всі існуючі види послуг, що пропонуються на ринку, а попит відображає бажання і можливість споживачів придбати ці послуги за встановленою ціною. Цей ринок має свої особливості, оскільки послуги зазвичай невіддільні від людей, які їх надають, і більшість послуг є нематеріальними і не можуть бути перетворені в товари. Ринок послуг різноманітний і включає різні види послуг, такі як фінансові послуги, транспорт, подорожі, освіта, охорона здоров'я та цифрові послуги. Вивчення стану та тенденцій глобального ринку послуг є важливим для розуміння його потенціалу та можливостей розвитку, а також для визначення факторів, що впливають на ринок та його конкурентне середовище.

Розвиток світового ринку послуг є важливою тенденцією сучасної глобалізованої економіки. Основними причинами є швидкі технологічні зміни, конкуренція та зростання транскордонної торгівлі. Торгівля послугами зростає, а інтеграція з розвиненими країнами створює нові можливості. Однак цей розвиток також має негативні наслідки, включаючи зростання нерівності, втрату контролю та вплив на зайнятість. Зелений розвиток стає також все більш важливим на ринку послуг. Крім цього, необхідно звернути увагу на міжнародні правила та захист прав інтелектуальної власності. Розвиток глобального ринку послуг потребує виваженого підходу та врахування його впливу на суспільство та економіку.

Глобальний ринок послуг є важливим елементом світової економіки і його регулювання є складним завданням, яке потребує міжнародної та національної координації. Різноманітні міжнародні та регіональні організації, такі як ООН,

NAFTA та SACM, відіграють важливу роль у розвитку правових та інституційних механізмів регулювання, покращення якості послуг та захисту прав споживачів і працівників. Добровільні міжнародні стандарти та сертифікати, такі як PCI DSS, також впливають на регулювання даного ринку. Серед нагальних проблем у цьому контексті варто виділити недостатні гарантії для працівників транснаціональних компаній, а також збільшення використання ресурсів і вплив відходів на навколишнє середовище. Тому регулювання глобального ринку послуг вимагає врахування соціальних, економічних та екологічних інтересів, забезпечення стандартів праці та сталого розвитку.

З розширенням глобалізації та зростанням міжнародної торгівлі ринок послуг стає все більш важливим елементом світової економіки. Країни активно конкурують на світовому ринку, намагаючись зайняти своє місце і створити конкурентні переваги в різних сферах послуг. Аналіз видів економічної діяльності за валовою доданою вартістю засвідчив про лідируючу позицію послуг. Експорт та імпорт послуг починає відновлюватися після пандемічної кризи та має позитивну тенденцію до поступового зростання. Частка зайнятості в секторі послуг має відносно стабільний рівень у розмірі половини відносно загальної зайнятості. Зайнятість у сфері послуг відіграє велику роль у економічному розвитку та створенні робочих місць, особливо для жінок. Аналіз експорту та імпорту послуг за категоріями та торговими партнерами визначив динаміку найбільш розвинених світових ринків послуг. Це дало змогу оцінити попит на певні види послуг та спрямувати ресурси на експортно-імпортні операції з найбільш обіцяючими ринками. Загалом, на світовий ринок послуг впливають різні фактори, такі як зростання населення та платоспроможності, зміна споживчих пріоритетів, посилення конкуренції та технологічний прогрес.

Забезпечення конкурентоспроможності України на світовому ринку послуг в умовах війни є складним завданням, але країна все ще має потенціал для розвитку цього сектору та завоювання впливових позицій на міжнародній арені. Під час війни попит на різні послуги може змінюватися в залежності від обставин і потреб населення і військових сил. Попит на послуги охорони, охорони здоров'я та

будівельні послуги зазвичай зростає, оскільки люди та підприємства потребують додаткової безпеки, медичної допомоги та відновлення пошкодженої інфраструктури. Однак попит на туристичні, ресторани та розважальні послуги може знизитися через загрози безпеці та стрес, пов'язаний з конфліктом, а також через обмеження пересування через перекриття доріг і обмеження.

Наслідки війни та конфлікту мають значний вплив на економіку та розвиток України, в тому числі сфери послуг. У такі періоди особливо актуальним є залучення інвестицій, створення сприятливого інвестиційного середовища та розвиток галузей економіки, здатних зміцнити конкурентні переваги країни на світовому ринку послуг та сприяти післявоєнній відбудові. Для підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку послуг слід застосовувати комплексний підхід. Це й розвиток інновацій, підвищення якості послуг, створення сприятливих умов для їх надання та просування на міжнародному ринку. Також важливо розвивати міжнародне співробітництво та взаємодію з іншими країнами, особливо з країнами з розвинутою інфраструктурою у сфері послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Doingbusiness. Ease of doing business rankings. URL: <https://archive.doingbusiness.org/en/rankings> (date of access: 13.05.2023).
2. Economicshelp. Economic impact of war. URL: <https://www.economicshelp.org/blog/2180/economics/economic-impact-of-war/> (date of access: 22.05.2023).
3. Edology. How does the global economy work?. URL: <https://www.edology.com/blog/accounting-finance/how-does-global-economy-work/> (date of access: 14.04.2023).
4. Eurofound. COVID-19 and digitalisation. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/data/digitalisation/research-digests/covid-19-and-digitalisation> (date of access: 07.05.2023).
5. Europarl. Online platforms: economic and societal effects. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/656336/EPRS_STU\(2021\)656336_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/656336/EPRS_STU(2021)656336_EN.pdf) (date of access: 07.05.2023).
6. Eurostat. Eurostat statistics eu. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/short-term-business-statistics/data/database>. (date of access: 15.04.2023).
7. Fotrune business insights. Market research report. URL: <https://www.fortunebusinessinsights.com/digital-transformation-market-104878> (date of access: 14.04.2023).
8. Habr. Сертифікація PCI DSS: що це та з чим її їдять. URL: https://habr.com/ru/companies/cloud_mts/articles/279227/ (дата звернення: 23.04.2023).
9. Investopedi. What is the north american free trade agreement (NAFTA)?. URL: <https://www.investopedia.com/terms/n/nafta.asp> (date of access: 23.04.2023).

10. Iqualifyuk. How does the global market influence organisations?. URL: <https://iqualifyuk.com/how-does-the-global-market-influence-organisations/> (date of access: 14.04.2023).
11. IT ukraine association. Обсяг українського ІТ експорту вперше перетнув позначку \$5 млрд за рік. URL: [https://itukraine.org.ua/ukrainian-it-exports-exceed-\\$5-billion-in-a-year-for-the-first-time.html](https://itukraine.org.ua/ukrainian-it-exports-exceed-$5-billion-in-a-year-for-the-first-time.html) (дата звернення: 19.05.2023).
12. IT ukraine association. Українська ІТ-Індустрія: перезавантаження в умовах війни. URL: <https://itukraine.org.ua/ukrainian-it-industry-reboot-in-wartime.html> (дата звернення: 19.05.2023).
13. Kotler P. Marketing Essentials. 2nd ed. 1984. 416 p. 160-190
14. Leotronics. Robots don't get sick: robotization and the time of new possibilities as one of the results of the pandemic. URL: <https://leotronics.eu/en/blog/robots-dont-get-sick-robotization-and-the-time-of-new-possibilities-as-one-of-the-results-of-the-pandemic> (date of access: 16.04.2023).
15. Naumov V., Zinchenko A. The impact of the corporate social responsibility on the reputation of companies. Ndipzir. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2019/Ryha_09.10.19/Ryha_09.10.19_15.pdf (date of access: 06.05.2023).
16. Nielsen. 2022 ESG report URL: <https://www.nielsen.com/about-us/responsibility-and-sustainability/esg-report/> (date of access: 06.06.2023).
17. OEC. Ukraine. URL: <https://oec.world/en/profile/country/ukr> (date of access: 10.05.2023).
18. ПІІЕ. The globalization of services: what has happened? What are the implications?. URL: <https://www.piie.com/publications/working-papers/globalization-services-what-has-happened-what-are-implications> (date of access: 19.04.2023).
19. Statista. Hare of economic sectors in the global gross domestic product (GDP) from 2011 to 2021 URL: <https://www.statista.com/statistics/256563/share-of-economic-sectors-in-the-global-gross-domestic-product/#:~:text=In%202021,%20agriculture%20contributed%204.3,See%20global%20GDP%20for%20comparison> (date of access: 15.04.2023).

20. THE WORLD BANK. Trade in services (% of GDP) - Ukraine. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BG.GSR.NFSV.GD.ZS?end=2021&locations=UA&start=2010>, (date of access: 14.05.2023).

21. THE WORLDBANK. Service exports (BoP, current US\$). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.NFSV.CD?end=2022&start=2015> (date of access: 14.04.2023).

22. UKRSTAT. Обсяг реалізованих послуг за регіонами за видами економічної діяльності. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/posl/arh_dpssp21.html (дата звернення: 17.05.2023).

23. UNCITRAL. united nations commission on international trade law. URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/uncitral-leaflet-e.pdf> (date of access: 20.04.2023).

24. UNCTAD. GDP by type of expenditure, VA by kind of economic activity, total and shares, annua. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=95> (date of access: 01.05.2023).

25. UNCTAD. International trade in services URL: https://unctad.org/system/files/official-document/statinf2023d2_en.pdf (date of access: 14.04.2023).

26. UNCTAD. Total trade in services URL: <https://hbs.unctad.org/total-trade-in-services/> (date access: 02.05.2023)

27. UNCTAD. Total trade in services URL: <https://hbs.unctad.org/total-trade-in-services/> (date access: 02.05.2023)

28. UNCTADSTAT. Exports and imports by service category and trading partner,. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=252993> (date of access: 05.05.2023).

29. UNCTADSTAT. Preliminary annual estimates based on quarterly data
URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx> (date access: 02.05.2023)
30. Weforum. The global competitiveness report.
URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (date of access: 10.05.2023).
31. World bank blogs. At your service? Developing economies bet on service industries for growth. URL: <https://blogs.worldbank.org/voices/your-service-developing-economies-bet-service-industries-growth> (date of access: 14.04.2023).
32. World bank. Employment in services (% of total employment).
URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.SRV.EMPL.ZS?contextual=serv-employment-by-gender&end=2021&start=2010&view=chart> (date of access: 05.05.2023).
33. WTO. Principles of the trading system. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm (date of access: 14.04.2023).
34. WTO. Who we are. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm (date of access: 20.04.2023).
35. WTO. World trade report 2019. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/00_wtr19_e.pdf (date of access: 16.04.2023).
36. ДАРТ. У 2022 році сума туристичного збору в Україні скоротилася на 24%. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/u-2022-roci-suma-turistichnogo-zboru-v-ukrayini-skorotilasya-na-24> (дата звернення: 20.05.2023).
37. Дернова І. Світовий ринок послуг: сучасний стан та тенденції розвитку. Економіка та суспільство. 2023. (50). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-45>.
38. Децентралізація. Країни світу допомагатимуть відновлювати регіони та міста України. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15192> (дата звернення: 22.05.2023).

39. Камінська Т. М. Місце України у міжнародній торгівлі послугами. Економічна теорія та право. 2019. № 1. С. 27–41.
40. Карандюк О. Г., Пеценко М. В. Сучасний стан та тенденції розвитку міжнародного ринку послуг. Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення: Матеріали II Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 21 жовтня 2021 р. Т. 2. Київ: Національний авіаційний університет, 2021. С.203-205.
41. Мельничук О. П. Міжнародна торгівля послугами. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. № 4. С. 115–128.
42. Рибчук А. В., Заблоцька Р. А. Тенденції та проблеми функціонування світового ринку комерційних послуг. Науковий вісник НЛТУ України. 2018. № 28.(9). С. 86–89.
43. Слово і Дія. Глава ЄІБ оцінив відновлення України після війни у більш ніж трильйон доларів. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/21/novyna/finansy/hlava-yeib-oczinyv-vidnovlennya-ukrayiny-pislya-vijny-bilsh-nizh-tryljon-dolariv> (дата звернення: 22.05.2023).
44. Український інститут майбутнього. Україна 2030е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення: 22.05.2023).